

17 מאי, 2020

לכבוד
מיכל יניב,
המטה לבטחון לאומי
Michalya@pmo.gov.il ל"ל באמצעות דוא"ל

שלום רב,

הנדון: הצעה לפעולה בתחום הכשרות לתעסוקה נוכח משבר הקורונה

1. בהמשך לקול הקורא שפורסם ע"י המטה לבטחון לאומי ב-26 אפריל 2020, אנחנו מתכבדים להציג בזאת את הצעתנו לפעולה בתחום של הכשרות לתעסוקה נוכח משבר הקורונה. הצעה זו מוגשת בשם המקפצה – המטה להשקעה במקצועות המחר, שותפות של המגזר העסקי והמגזר החברתי, הכוללת מעל 30 שותפים, ומרוכזת ע"י עמותת 121 – מנוע לשינוי חברתי.
2. הצעתנו נשענת על מחקר יישומי, שהחל כשנה לפני פרוץ מגפת הקורונה, שמטרתו מלכתחילה היתה להציע מודל משופר להשקעה ממשלתית בפיתוח מיומנויות עובדים. המחקר כלל ראיונות עם למעלה מ-100 מומחים, אנשי מקצוע ובעלי עניין, איסוף ועיבוד נתונים, וסקירה של הפרסומים הרלבנטיים בארץ ובחו"ל. השתתפו בו מוסדות ללימודים מקצועיים, ארגונים חברתיים העוסקים בתחום, ארגוני עובדים וארגוני מעסיקים, מעסיקים גדולים וכיו"ב. כמו כן, למדנו תכניות חדשניות מהארץ כמו "סטארטר", "סיירות לתכנות", "שוברים למעסיקים" ו"הכשרה בהתאמה".
3. הניתוח וההצעה להלן גוזרת מאותו מחקר רחב יותר את המידע והמסקנות הרלבנטיות להתמודדות עם המצב בשוק התעסוקה שנוצר בעקבות משבר הקורונה.

ניתוח האתגר

4. שיעור האבטלה העצום ממשבר הקורונה מציב אתגר חסר תקדים לממשלת ישראל. רבים ממאות אלפי המובטלים צריכים ויכולים לרכוש ידע ומיומנויות חדשות, שיבטיחו להם אופק תעסוקתי במקומות עבודה, שבהם כן יהיה מחסור בעובדים. צורך זה אמנם ידוע ומוכר, והצעות להתמודדות איתו כבר נמצאות בדיון בתוך הממשלה. עם זאת, בראייתנו, טווח האפשרויות עליהן דובר עד כה הינו מצומצם מדי, ההיקפים המתוכננים אינם עונים על הצורך, והטיפול בנושא אינו מתקדם בדחיפות הראויה. מדינת ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה להמתין או לתת פתרון חלקי לבעיה זו. הנסיון בעולם מראה כי כלכלה שנשארת לאורך זמן ברמת אבטלה משלמת על כך מחיר כבד בטווח הקצר והארוך כאחד.
5. עוד לפני המשבר דיווחו מעסיקים רבים, בכל ענפי המשק, על מחסור בעובדים מקצועיים. מדובר בפער בתחום מיומנויות העובדים שהתפתח במשך שנים, והביא, בין היתר, לפריון עבודה ממוצע נמוך יחסית של המשק הישראלי ולחוסר יכולת של עסקים וענפים רבים להתפתח. למרות זאת, מעסיקים מעטים יחסית משקיעים בהכשרות מקצועיות, מסיבות מגוונות: אין להם משאבים לכך, אין להם מומחיות בכך או שהם סבורים שאין הדבר משתלם, מכיוון שלא בטוח שמי שישקיעו בו ימשיך לעבוד עבורם לטווח הארוך.
6. זהו כשל שוק משמעותי, הנובע מכך שהתועלת מההכשרות נחלקת בין העובד, המעסיק והחברה בכללותה. על ממשלה ישראל מוטלת החובה והזכות לתקן כשל שוק זה, במיוחד בימי משבר כלכלי אלו, ולהבטיח למפוטרי הקורונה ולמשק בכללותו מנופים ליציאה מהמשבר. למעשה, המשבר הוא

הזדמנות לתיקון ולהשלמת פערי מיומנויות העובדים שהצטברו. השלמתם תיתן לחברה ולכלכלה אפשרות אמיתית להתמודדות עם אתגרי המאה ה-21.

7. למרבה הצער, מערכת ההכשרות הקיימת אינה מסוגלת לתת מענה לצרכים שעלו בעקבות המשבר. במסגרת מערכת זו נערכים קורסים לכ-14,000 משתתפים בשנה. עפ"י המחקר שערכנו, המערכת מתאפיינת ברמת ריכוזיות גבוהה ובשליטה ממשלתית על כלל פרטי ההכשרה. בהתאם לכך, היא אינה מאפשרת מענה מהיר, יעיל וגמיש לצרכים, בהיקף גדול פי כמה מונים מאשר בשגרה. היא גם אינה מותאמת לרמת אי הודאות הגבוהה הקיימת כיום במגזר העסקי. על כן, נדרשת גישה שונה מן היסוד, המותאמת לצרכי השעה.

המענה לאתגר

8. כדי להבטיח הכשרות איכותיות, יש צורך בשילוב מעסיקים בהכשרה עצמה. **רק המעסיקים יודעים מה הם הכישרים הנדרשים כיום בשוק, ורק הם יכולים להבטיח כי למסיימי הקורס אכן יחבו משרות פתוחות בסוף לימודים.** בה בעת, קיים קושי אמיתי לזהות מראש באלו מקצועות ישנו מחסור בעובדים ומעסיקים שיהיו מוכנים לקחת חלק בהכשרה. זאת, במיוחד בתנאי האי הודאות אל מול משבר הקורונה, בשילוב עם הצורך שהוא מעלה במענה מהיר להיקף גדול של מובטלים.

9. בהתאם לכך, **אנו מציעים לבנות מנגנונים שיסתמכו על הביקושים של המעסיקים בפועל, אשר ייבדקו באמצעות הסכמתם לקחת חלק משמעותי בהכשרות מקצועיות.** אנו מציעים כי הממשלה תשקיע בסיוע לבדיקת צורכי המעסיקים בשטח ובגיוסם לקורסי הסבה והכשרה.

10. **המעסיקים ידרשו להתחייב לסייע בפיתוח התכנים של הקורסים, וכן להתחייב לאחד משלושה: השמה למשתתפים, התנסות מעשית במקום העבודה או השתתפות בעלות הקורס.** בשלב ראשון, אנו מציעים כי בכל מקום בו יתחייבו מעסיקים לכך, תסבסד הממשלה קורס אשר יבוצע על ידי גוף הכשרה, המוכר על ידי משרד העבודה או המל"ג.

11. להערכתנו, **נדרשת הקצאה של כ-700 מיליון ש"ח לתכנית הכשרה והסבה של עובדים למקצועות חדשים.** זאת, על בסיס ההנחה שמתוך למעלה מ-200 אלף מובטלים חדשים, כ-100 אלף יידרשו להכשרה במימון המדינה, בעלות ממוצעת של 7,000 ש"ח למשתתף, הדומה לעלות הטיפוסית של הכשרה ממשלתית כיום.

צעדים אופרטיביים

12. בשנה הקרובה יתבהר באלו ענפים ומקצועות יהיו משרות לאיוש. כדי לאפשר הסבות והכשרות מקצועיות מהירות למשרות אלו, מוצע לבנות מנגנון ממשלתי שיורכב משתי מערכות משלימות.

א. מנגנון לסבסוד קורסים עם מעסיקים

13. הממשלה תוציא קול קורא למוסדות ללימודים מקצועיים למבוגרים, שמוכרים ע"י משרד העבודה והמל"ג, שיבטיח סבסוד לקורסים שיבוצעו בשיתוף מעסיקים.

14. המוסדות ידרשו לגייס מעסיקים, ובהגשת הבקשות לממשלה יגישו התחייבות מעסיקים לשותפות בבניית תוכניות הלימוד, וכן להשקעה באחת מהדרכים הבאות: השתתפות במימון הקורס; מתן התנסות מעשית למשתתפים בקורס; או התחייבות להשמה של המשתתפים.

15. הגופים המוכרים יגישו את הבקשות באמצעות ממשק מקוון ייעודי (שחובה להתחיל בהקמתו כבר כעת). ממשק זה צריך להיות פשוט, נגיש וידידותי למשתמש.

16. כל אחד מהגופים המוכרים הנ"ל יהיה רשאי להגיש בקשות למימון קורסים בכל תחום שהוא, בין אם הוסמך לתחום זה ובין אם לאו, למעט מקצועות הדורשים רישוי מטעמי בטיחות.

17. הגופים יוכלו להגיש בקשות למימון קורסים ללא מגבלות על: היקף שעות ופריסה לאורך זמן; תכניות לימוד (כולל תכניות שונות מהתכניות המאושרות כיום, או מקצועות חדשים לגמרי); תמהיל של למידה עיונית והתנסות מעשית; בחירת המורים; שיטת לימוד (כולל למידה מרחוק); יחס בין מורים לתלמידים; שיטת הערכה או בחינה.

18. הטופס המקוון להגשת בקשה יהיה קצר ופשוט, ויכלול רק: שם הגוף המגיש וח"פ, מספר משתתפים בקורס, עלות הקורס, צפי לשכר המשתתפים עם השתלבותם בעבודה, הצהרה של המעסיקים המשתתפים על מעורבותם בקורס והתחייבותם להשתתפות (השמה, התנסות, עלייה בשכר ו/או מימון משלים), הצהרה של הגוף המכשיר על כך שהמשתתפים אינם מועסקים בעת תחילת הקורס, התחייבות להעביר מספרי ת"ז של כלל המשתתפים בקורס, והתחייבות לעקוב אחר ההוצאות, ולהחזיר את המענק או חלקו במידה ולא יעשה בו שימוש מלא לצורך הקורס.

19. המענקים יאושרו בתהליך מזורז, בו ייבדק רק כי מדובר בגוף מוסמך וכי הסבסוד הממשלתי למשתתף אינה עולה על סכום מקסימלי (מוצע לקבוע סכום של 150% מהשכר החודשי הצפוי, עד 12,000 ש"ח לקורס למשתתף).

20. כאשר מענק יאושר, הסכום המלא של המענק יועבר מיידית לגוף ההכשרה. מנגנוני בקרה ומעקב יוקמו בהמשך, במקביל לתחילת ביצועם של הקורסים.

21. כדי להבטיח שהמובטלים יוכלו להשתתף בהכשרות ללא שיהוי, מוצע להנהיג דמי אבטלה מלאים בתקופת ההכשרה (לשם כך נדרשת שההייה של סעיף 173 לחוק ביטוח לאומי, המקצץ בדמי אבטלה למשתתפים בהכשרות מקצועיות).

ב. מנגנון לסיוע למעסיקים קטנים ובינוניים להשתתף בקורסים

22. הממשלה תוציא קול קורא לגופים, אשר יש להם יכולת לעבוד עם מעסיקים קטנים ובינוניים בענף/ים ו/או באזור מסויים ולגייס אותם לשותפות בקורסי הסבה והכשרה מקצועית.

23. גופים אלו ישמשו כ"לשכות לקשרי מעסיקים", והן יעבדו עם מעסיקים שמסיבות שונות אינם יכולים להשקיע תשומות משמעותיות בהכשרות. גופים אלו יקדמו ביצוע קורסים בהתאם למידע שאספו מהמעסיקים לגבי צרכיהם; יארגנו קבוצות מעסיקים לתכניות משותפת; ויחברו בין מעסיקים למוסדות מוכרים להכשרות.

24. לשכות לקשרי מעסיקים יוכלו להיות מופעלות ע"י ארגוני מעסיקים, עמותות, משרדים ממשלתיים, רשויות מקומיות שיוסמכו לצורך זה או ארגונים חדשים שיוקמו כדי למלא תפקיד זה.

25. תקצוב לשכות המעסיקים יכלול את עלויות השכר והתפעול שלהן וכן תקציב להכשרות עצמן, בו יוכלו להשתמש בגמישות, בהתאם לשיקולים כמו: רמת השכר הצפויה למסיימי הקורסים, רמת הצורך ומידת הרצינות של המשתתפים, היכולת לעקוב ולהעריך תוצאות ואפקטיביות, וכיו"ב.

26. מוצע כי הקול הקורא להקמת לשכות אלו ידרוש פירוט של מדדי הצלחה מחייבים, וכי אחד מהם יהיה יחס עלות-תועלת חיובי לקורסים שיפעיל הגוף. עבודת הגוף תלווה במחקר הערכה, שיבדוק את העמידה באותם מדדים.

27. מודל זה מבוסס, בין היתר, על הכלים שפותחו בתכניות כמו סטארטר והכשרה בהתאמה.

סיכום

28. הצעדים האופרטיביים שפורטו לעיל ניתנים ליישום תוך זמן קצר יחסית, ויאפשרו היקף גדול מאוד של הכשרות ללא צורך בבניית מנגנונים ותשתיות מורכבות. בה בעת, בגלל התפקיד המרכזי שניתן למעסיקים לפי הצעותינו, אנו צופים כי איכות ההכשרות ותוצאותיהן תהיה גבוהה משמעותית ממה שמקובל כיום. הניסיון בשטח, בישראל ובעולם, מוכיח כי השילוב בין גמישות לבין שילוב מעסיקים יכול להביא תוצאות מרשימות, הן מבחינת שיעורי ההשמה במקצוע והן מבחינת איכות המשרות בהן משתלבים המשתתפים.

29. לצד המהלכים המיידים, ישנה חשיבות גדולה לבניית תשתית אשר תאפשר מעקב ומדידה של תוצאות ההכשרות. עם זאת, מערכת זו, אשר מלכתחילה יכולה רק לבדוק את ההכשרות בדיעבד, יכולה להיבנות במקביל להפעלת הקורסים, והפעלתה אינו תנאי מקדים לביצוע הצעדים אשר פורטו לעיל. בנוסף לכך, הכלים שיפותחו במענה למשבר הינם גמישים מספיק גם כדי לתת מענה לחלק מהצרכים ארוכי הטווח של המשק, אך לא לכולם. עם חלוף המשבר, יהיה צורך לבצע בהם את ההתאמות הנדרשות ולפתח כלים נוספים אשר הפעלתם דורשת תהליך ממושך יותר, ועל כן פחות מתאימים כמענה למשבר הנוכחי.

30. נשמח להרחיב ולענות על שאלות לגבי הרעיונות שמועלים כאן ולשקילת הצעותינו על ידכם. כן נודה לאפשרות להציג בפניכם את הצעתנו ולהוסיף פרטים, בתקווה שנוכל לתרום ולרתום את המערכת להשקעה הקריטית הנדרשת.

בשם המקפצה,

טלי ניר, מנכ"לית עמותת 121

נספח: חברי המקפצה

חברי ועדת ההיגוי

צורים – יוצרים שינוי (מיסוד קרן סטף ורטהיימר)
קרן ביחד
קרן רש"י
קרן פידליו
ויצו העולמית
דיתה ברניצקי (לשעבר אורמת)
בועז צפריר (מנכ"ל ממון)
דליה נרקיס (לשעבר מנפאואר)

חברי מטה (לפי סדר א"ב)

אורט
אלפנאר
בעצמי
הפורום החברתי-כלכלי
התאגדות חינוך מבוגרים
התאחדות המלונות בישראל
התאחדות התעשייה והמלאכה
התאחדות התעשיינים
התאחדות מרכזי הצעירים
ישקר
כיוון
מומנטום
מונה
מכללת ארז
מכללת גל
מכללת הנדסאים תל אביב
מכללת פרוג
מתחברים
סיסקו
ציונות 2000
קונסול
קמח
תעשיות בית אל